

Warszawa, dnia 14 lutego 2007 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Ewa Sowińska

ul. Śniadeckich 10, 00 656 Warszawa
tel. (022) 696 55 44 fax. (0 22) 629 60 79

ZBA/500/15-1/08/MD

Pan

Prof. dr hab. Zbigniew Cwiakalski

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Szanowny Panie Ministrze,

W związku z informacją uzyskaną w dniu 25 stycznia br. od Rzecznika Praw Obywatelskich – Pana Janusza Kochanowskiego o skierowaniu do Pana Ministra wystąpienia poruszającego problem stosowania kar cielesnych wobec dzieci oraz praktyki działania organów sprawiedliwości w przypadku spraw, dotyczących czynu z art. 217 kk, w których pokrzywdzonymi są osoby poniżej 18 roku życia, chciałabym przedstawić swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie.

Na wstępie chciałabym podkreślić, że w obowiązującym stanie prawnym - polskie ustawodawstwo zakazuje stosowania kar cielesnych zarówno wobec dorosłych jak i dzieci. Zakaz stosowania kar fizycznych wynika z art. 40 Konstytucji RP i stanowi normę konstytucyjną. Odnosi się on moim zdaniem w jednakowym stopniu do bicia dzieci przez rodziców, opiekunów czy wychowawców. Konstytucja RP w art. 30 nakazuje również władzom publicznym poszanowanie i ochronę godności człowieka, która jest źródłem jego wolności i praw. W kodeksie karnym przewidziano odpowiedzialność karną za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim, a także za naruszanie nietykalności cielesnej człowieka (art. 207, 217 k.k.).

Niepokojące są zatem dane statystyczne przedstawione w ww. wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, które wskazują, że za **karcenie fizyczne osób małoletnich osoby dorosłe nie ponoszą żadnej odpowiedzialności**, ponieważ ich zachowanie nie jest traktowane, jako wypełniające znamiona art. 207 lub 217 kk.

Wnioskuje zatem do Pana Ministra podobnie jak Rzecznik Praw Obywatelskich o podjęcie działań mających na celu dokładne zbadanie wskazanego problemu i będę również wdzięczna za przedstawienie Pana stanowiska w przedmiotowej sprawie.

Jednocześnie chciałabym dodać, iż w lipcu 2007 roku w związku z listem Komisarza Praw Człowieka Rady Europy – Pana Thomasa Hammarberga do ówczesnego Prezesa Rady Ministrów Jarosława Kaczyńskiego, dotyczącym braku w polskim prawie wyraźnego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci przedstawiłam swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie.¹

Jako Rzecznik Praw Dziecka dostrzegam wagę problemu przemocy w rodzinach. Krzywdzenie dziecka odciska piętno na jego wszystkich sferach rozwojowych. Ma konsekwencje dla zdrowia fizycznego, rozwoju umysłowego, stanu psychicznego oraz umiejętności współżycia z innymi ludźmi.

Od początku istnienia instytucji czyli od 2000 r. Rzecznik zwracał uwagę właściwym organom na konieczność zwiększenia ochrony przed stosowaniem kar cielesnych wobec dzieci.

Jednym z podjętych działań w kierunku zabezpieczenia praw ofiar przemocy było uchwalenie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493). Rzecznik Praw Dziecka brał czynny udział w pracach komisji sejmowych nad tą ustawą.

Celem wprowadzenia tych przepisów jest wzmocnienie działań organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego zmierzających do przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz do podniesienia świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków takiej przemocy. Ustawa przewiduje w stosunku do sprawcy m.in. nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z ofiarą przemocy, zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego, a także możliwości poddania sprawcy leczeniu.

Od 2001 r. Rzecznik Praw Dziecka apelował o zmianę art. 95 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, która nałożyłaby na rodziców obowiązek respektowania przyrodzonej godności dziecka. W roku 2007 komisja sejmowa podczas prac nad projektem nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego na wniosek Rzecznika Praw Dziecka rozszerzyła ww. przepis dotyczący władzy rodzicielskiej o poszanowanie godności i praw dziecka. Działania rodziców w różnych

---

¹ Pismo Nr ZBA-500-19/07/MD/KSz z dnia 10.07.2007 r. skierowane do Dyrektora Departamentu UE MSZ.

sferach przysługującej im władzy rodzicielskiej, a przede wszystkim w ramach pieczy nad dzieckiem, powinny być podejmowane z respektowaniem godności dziecka. Nakaz uznania godności dziecka miał stanowić jedno z wyodrębnionych kryteriów oceny prawidłowości wykonywania władzy rodzicielskiej. Jednak ww. projekt nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie został uchwalony przez Sejm poprzedniej kadencji w związku z jego wcześniejszym rozwiązaniem.

Uważam, że nie można zaniechać działań legislacyjnych w tym przedmiocie. Kodeks rodzinny i opiekuńczy jest najwłaściwszym miejscem, gdzie w sposób jasny i precyzyjny należy wskazać, iż władza rodzicielska nie może być wykonywana z naruszeniem godności dziecka. Natomiast jeżeli rodzice lub opiekunowie prawni karcą fizycznie swoje dzieci należy podjąć z nimi pracę o charakterze psychologiczno-terapeutycznym.

Na ogół lepszym rozwiązaniem w przypadku nadużywania wykonywania władzy rodzicielskiej nad dzieckiem i fizycznego krzywdzenia go jest poddanie rodziców ograniczeniom i kontroli w sprawowaniu tej władzy w trybie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, niż karanie ich w trybie kodeksu karnego. Natomiast w przypadkach drastycznych czy w sytuacjach, gdy krzywdzenia dziecka inaczej przerwać nie można, ingerencja prawa karnego jest jak najbardziej uzasadniona, przy czym wyrokom skazującym towarzyszyć powinno pozbawienie władzy rodzicielskiej, czy opieki nad dzieckiem i zakaz osobistej styczności z nim.²

Wszelkie przepisy prawne, jakie mogłyby być egzekwowane w ramach obowiązującego prawa (art. 207 i 217 kk) lub też zostać wprowadzone są jednak niewystarczające w obliczu zjawiska przemocy względem dziecka. **Uważam, że bardzo ważna jest edukacja społeczeństwa, zwrócenie uwagi na problem przemocy w rodzinach oraz promowanie dobrych wzorców rodzicielskich.** Konieczne jest pokazanie rodzicom negatywnych konsekwencji stosowania kar oraz różnorodnych właściwych sposobów komunikowania się z dziećmi. Należy prowadzić działania uświadamiające na szeroką skalę, edukować rodziców, którzy często po prostu nie są przygotowani do pełnienia funkcji wychowawczej wobec swoich dzieci.

Rzecznik Praw Dziecka opowiada się za podnoszeniem społecznej świadomości w zakresie szkodliwych skutków stosowania kar cielesnych. Szeroko zakrojone kampanie edukacyjne połączone z działaniami na rzecz wzmocnienia więzów rodzinnych powinny być priorytetem, jeżeli dążymy do rzeczywistej, a nie tylko pozorowanej zmiany społecznego stosunku

---

² „Regulacje prawnokarne dotyczące fizycznego karcenia dzieci” – dr hab. Violetta Konarska-Wrzosek (kwartalnik FDN „Dziecko krzywdzone. Teoria. Badania. Praktyka. – kary fizyczne” Nr 3/2003)

do problemu karcenia dzieci. Kluczową zatem kwestią jest podnoszenie świadomości rodziców w zakresie alternatywnych metod wychowawczych.

W ramach działań edukacyjnych w dniu 24 maja 2007 r. ogłosiłam inaugurację **ogólnopolskiej kampanii społecznej „Kochaj. Nie Krzywdź. Pomóż”**, zorganizowanej we współpracy z *Fundacją Mederi – pomóżmy dzieciom*. Honorowy patronat na kampanię objęli Minister Zdrowia i Komendant Główny Policji. Kampania prowadzona była na terenie całej Polski w postaci akcji bilbordowej, plakatowej oraz rozpropagowania bardzo dużego nakładu ulotek, skierowanych do placówek opieki zdrowotnej w całym kraju oraz ośrodków pomocy społecznej i centrów pomocy rodzinie.

Kampania „Kochaj. Nie Krzywdź. Pomóż” miała na celu przeciwdziałanie przemocy wobec najmniejszych, całkowicie bezbronnych niemowląt i dzieci w wieku od 0 do 3 lat. Jej celem było zwrócenie uwagi społeczeństwa na rozpowszechniającą się agresję wobec małych dzieci i na zaniedbania wobec nich, często prowadzące do niewyobrażalnych dramatów. Następstwem przemocy jest Zespół Dziecka Krzywdzonego.

Zorganizowałam tę kampanię aby uświadomić naszemu społeczeństwu, że przemoc wobec niemowląt i małych dzieci stanowi realne zagrożenie dla ich życia i zdrowia. A przecież możemy i powinniśmy jej zapobiegać. Dlatego będziemy promować dobre wzorce opieki nad najmłodszymi dziećmi, przypominać, że dziecko potrzebuje miłości rodzicielskiej, a prawidłowe więzi uczuciowe w rodzinie są warunkiem właściwego rozwoju i decydują o jego dalszych postawach społecznych i życiowych.

Podsumowanie kampanii nastąpiło w dniu 27 października 2007 r. na IV Konferencji Naukowej pt.: „Rola i ograniczenia służby zdrowia w przeciwdziałaniu przemocy wobec dzieci. Współpraca interdyscyplinarna”.

W dniu 28 listopada 2007 r. wystosowałam do Prezesa Rady Ministrów - Pana Donalda Tuska wystąpienie³ z wnioskami i postulatami, jakie wynikają doświadczeń zgromadzonych podczas przeprowadzenia kampanii. Mam nadzieję, że ich efektem będzie wypracowanie skutecznych procedur szybkiego reagowania przez lekarzy, położne, pielęgniarki oraz służby społeczne na przemoc wobec najmłodszych dzieci.

Uważam także, że nasze przedsięwzięcie mogłoby zostać uwieńczone wypracowaniem i wpisaniem do polskiego ustawodawstwa zakazu stosowania wobec dzieci wszelkiej przemocy, w tym kar cielesnych.

---

³ Pismo Nr ZBA-500-43/07/TR z dnia 28.11.2007 r.

Jednakże Rzecznik Praw Dziecka działa w granicach przyznanych mu kompetencji, które określa ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69). Rzecznik nie posiada uprawnień do tworzenia projektów aktów prawnych i przedstawiania ich organom władzy ustawodawczej, może jedynie występować do właściwych organów o podjęcie inicjatywy ustawodawczej.

Przeprowadzenie zmian legislacyjnych w celu wprowadzenia zakazu stosowania kar cielesnych oraz egzekwowanie tego prawa nie jest zadaniem łatwym i wymaga zaangażowania Rządu oraz Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej. Pomocne będzie zatem wzorowanie się na programach i doświadczeniach krajów, które z sukcesem zakazały stosowania kar cielesnych wobec dziecka.

Z wyrazami szacunku
B. Jędrzejko

RZECZPOSPOLITA POLSKA
MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 14 marca 2008 r.

DL-P-I- 4000-14/08

Biuro Rzecznika Praw Dziecka	
WPLYNEŁO	
273/1	19. 03. 2008
Ilość załączników	
Podpis	
Dekretacja P. Dr. U. Pągbyła -	

LiHo

Pani
Ewa Sowińska
Rzecznik Praw Dziecka

Szanowna Pani Rzecznik,

W odpowiedzi na pismo ZBA/500/15-1/08/MD z dnia 12 lutego 2008 r., dotyczące podjęcia działań legislacyjnych w celu wprowadzenia zakazu stosowania kar cielesnych przez rodziców wobec dzieci, uprzejmie informuję, co następuje.

Należy podzielić pogląd Rzecznika o potrzebie prowadzenia szeroko zakrojonej kampanii edukacyjnej mającej na celu podnoszenie świadomości społecznej w zakresie szkodliwych skutków stosowania kar cielesnych w stosunku do małoletnich oraz zwrócenia uwagi na problemy przemocy w rodzinie.

W świetle zasad nowoczesnej pedagogiki, jak też obowiązujących standardów prawnych, stosowanie jakichkolwiek kar cielesnych wobec dzieci jest naganne, przy czym zauważyć należy, że ocena takich zdarzeń na płaszczyźnie prawa karnego musi być zróżnicowana w zależności od ich charakteru.

Odróżnić trzeba karcenie dzieci przez rodziców, w świetle doktryny prawa karnego oraz w powszechnym odbiorze społecznym uznane za dopuszczalne w rozsądnych granicach, od nadużycia tego prawa, które może stanowić formę karalnego znęcania się lub innego czynu zabronionego na szkodę małoletniego..

Zachowania przekraczające ramy karcenia są bowiem dostatecznie uregulowane w obowiązującym systemie prawnym. Mają tu zastosowanie nie tylko wymienione w piśmie Rzecznika przepisy art. 207 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r.-

Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553), w których pozycja osoby małoletniej jest w sposób wyraźny i szczególny wyeksponowana, ale również inne przepisy zabraniające pod groźbą kary określonych zachowań..

Każdą osobę, a więc także małoletniego poniżej 18 roku życia, obejmują ochroną prawną także przepisy rozdziału XIX tego kodeksu karnego traktujące o ściganych z urzędu przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu. Nie może być zatem mowy o bezkarności osób stosujących przemoc fizyczną wobec dzieci.

Kodeks karny nie jest jedynym aktem prawnym, którego zapisy zmierzają do ochrony dobra dziecka. Należy zaliczyć do nich ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59), w którym unormowane zostały ogólne zasady wzajemnych relacji między rodzicami i dziećmi oraz ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr. 180, poz. 1493). Te akty prawne umożliwiają podejmowanie szeregu działań umożliwiających ujawnianie niewłaściwych zachowań dorosłych w stosunku do osób małoletnich oraz udzielania pomocy małoletniemu i ich rodzinom.

Zgodnie z art. 95 k.r.o. dziecko, aż do uzyskania pełnoletniości, pozostaje pod władzą rodzicielską. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka, zaś dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo.

Podporządkowanie się woli rodziców powinno mieć charakter świadomy i swobodny, a nie odbywać się jedynie pod presją rodziców. Ustawodawca nie rozstrzyga jednak, jakie środki rodzice mają stosować, aby osiągnąć posłuszeństwo dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej, a w szczególności czy mogą uciec się do karania fizycznego.

Zgodnie z art. 40 Konstytucji RP nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych. Nie mogą one być ani wprowadzane czy stosowane w ramach prawnie dopuszczalnego systemu kar, ale także w stosunkach międzyludzkich. Ponieważ art. 40 Konstytucji ma uniwersalny charakter i nie przewiduje żadnych ograniczeń zawartych w nim zakazów, znajdzie on także zastosowanie w warunkach życia rodzinnego, w stosunkach między rodzicami a dziećmi. Wobec dzieci nie mogą

być zatem stosowane okrutne, nieludzkie czy poniżające traktowanie, jak też i kary cielesne.

Za takim pojmowaniem treści art. 40 przemawia także fakt, że Konstytucja wielokrotnie podkreśla rolę rodziny, wychowania młodego pokolenia, a także wprowadza ochronę praw dziecka. Dowodem tego jest powołanie instytucji Rzecznika Praw Dziecka (W. Skrzydło. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Zakamycze 2002.).

W rządowym projekcie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (druk sejmowy nr 3639 Sejmu IV Kadencji) zaproponowano przepis art. 5 o treści: „Osobom wykonującym władzę rodzicielską, opiekę lub pieczę nad małoletnim zabrania się stosowania form karcenia naruszających godność osób nieletnich.”

Celem tej propozycji było przełamanie zwyczajowego kontratyphu, przyzwalającego na stosowanie kar cielesnych wobec dzieci, ubliżanie lub grożenie dziecku. w ramach wykonywanej władzy rodzicielskiej lub opieki.

Zauważyć należy, że projektowany przepis art. 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w przedłożeniu rządowym nie wprowadzał kategorycznego zakazu stosowania karcenia, lecz zakaz stosowania takich jego form, które naruszają godność człowieka. W zamyśle projektodawcy przepis ten miał przełamać w świadomości społecznej przyzwolenie na traktowanie czynów polegających na naruszaniu nietykalności cielesnej, znieważaniu czy innych formach poniżania dziecka jako dopuszczalnych metod wychowawczych. Wszelkie takie zachowania wypełniają dyspozycję przepisów części szczególnej Kodeksu karnego, a fakt, że nie są składane doniesienia o ich popełnieniu wynika właśnie ze zwyczajowo ugruntowanego przyzwolenia na stosowanie takich metod wychowawczych.

Niestety, projektowany przepis spotkał się ze zdecydowaną krytyką posłów Ligi Polskich Rodzin już podczas pierwszego czytania projektu ustawy na 97 posiedzeniu Sejmu w dniu 16 lutego 2005 r. W efekcie omawiana regulacja została odrzucona podczas prac podkomisji nad projektem ustawy.

Chciałbym jednocześnie zapewnić Panią Rzecznik, że działania legislacyjne w zakresie przestępstw godzących w dobra prawne, jakimi są życie i zdrowie człowieka

oraz inne niezbędne zmiany w prawie są przedmiotem stałego zainteresowania i konsekwentnych działań ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości.

W Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace, przy udziale Zespołu ekspertów, nad oceną obowiązujących przepisów Kodeksu karnego, Kodeksu wykroczeń, Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu karnego wykonawczego. Prace te wykonywane są przy udziale Zespołu ekspertów.

W ich efekcie powstał projekt wprowadzający najpilniejsze, niezbędne oraz pożądane zmiany do ustaw karnych. Mają one na celu m. in. wyeliminowanie błędów wprowadzonych do kodyfikacji karnych w wyniku licznych nowelizacji, dostosowanie przepisów do standardów konstytucyjnych określonych w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego oraz do wymogów wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

Przygotowywana jest również nowelizacja art. 275 § 2 Kodeksu postępowania karnego, która przewiduje stosowanie dozoru policji przez prokuratora ze zobowiązaniem podejrzanego o stosowanie przemocy w rodzinie do opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z ofiarą.

Prace legislacyjne dotyczą również Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

W opracowywanym projekcie proponowana jest m. in. zmiana brzmienia art. 85 § 1 k.r.o., który stanowi, iż władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka z poszanowaniem jego godności i praw.

Należy uznać, że nakaz ten będzie miał walor nie tylko wychowawczy i normatywny, ale jednocześnie będzie stanowił granice dla akceptowanych przez prawo zachowań rodziców i opiekunów prawnych dzieci.

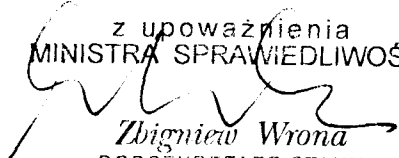
Z danych uzyskanych z Departamentu Organizacyjnego Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że w 2005 r. za czyny z art. 207 § 1 k.k., w których pokrzywdzone były osoby małoletnie, skazano 4. 427 osób, za czyny z art. 207 § 2 k.k. 24 osoby zaś za czyny z art. 207 § 3 k.k. 32 osoby. W 2006 r. skazano odpowiednio za czyny z art. 207 § 1 k.k. 4374 osoby, za czyny z art. 207 § 2 k.k. 12 zas za czyny z art. 207 § 3 k.k. 29 osób. Z danych za 2007 r. wynika, że za czyny z

art. 207§ 1 k.k., w których pokrzywdzone były osoby nieletnie skazano 4374 osoby, za czyny z art. 207§2 k.k. 12 osób natomiast za czyny z art. 207 § 3 k.k. 29 osób.

Końcowo należy podnieść, że wskazane w piśmie Rzecznika działania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy podejmowane w odniesieniu do Polski w oparciu o statutowe formy wykonywania tej funkcji nie podejmowały w ogóle tematu stosowania kar cielesnych.

Ostatnia misja ewaluacyjna Komisarza w Polsce miała miejsce w 2007 roku. Sporządzony w jej wyniku okresowy raport na temat stanu przestrzegania praw człowieka w Polsce nie formułował zarzutu braku właściwych gwarancji w kontekście przestrzegania praw gwarantowanych EKPCz. W wyniku tego, w obszernej liście zaleceń adresowanych do Rządu RP, zagadnienie kar cielesnych nie znalazło żadnego odbicia.

Z wyrazami szacunku

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Zbigniew Wrona
PODSEKRETARZ STANU